

La Reforma del sistema educatiu

Introducció

La llei d'ordenació general del sistema educatiu (LOGSE), aprovada pel parlament de l'estat l'any 1990 organitza d'una altra manera els ensenyaments, que fins ara es regien amb la llei general d'educació de 1970. Si bé a l'educació primària ja es va aplicant des de fa anys, és en arribar a la secundària on les coses canvien de veres. Just ara és el moment d'eixos canvis i, com tot canvi, genera una sèrie d'esperances, d'il·lusions, d'incerteses i de dubtes. Vegem-los.

Novetats

La principal novetat és, potser, l'escolarització obligatòria i gratuïta fins als 16 anys, l'edat legal mínima per treballar (!). També cal destacar que, fruit d'aquesta decisió, la Formació Professional de primer grau (que es feia a la nostra comarca a Vilafranca), queda integrada en els instituts com una matèria nova que han de cursar tots els alumnes sota el nom de **Tecnologia**, que pretén que tots els ciutadans, en acabar els ensenyaments obligatoris tinguin uns coneixements elementals d'electricitat, mecànica, fusteria, organització d'empreses, consum, etc...

Estructura

Per a entendre millor la nova organització pot ser útil anar seguint el quadre número 1.

En primer lloc, s'ha de dir que els xiquets i les xiquetes aniran a l'institut als 12 anys, cosa que ha produït molts moviments a les zones rurals com la nostra pels desplaçaments afegits que comporta. Caldrà vigilar com queda el tema del transport escolar i dels internaments als que ja comencem a estar acostumats.

Enguany, donades les retallades presupostàries, s'ha preferit seguir fent el 1r d'ESO a les escoles, excepte a Catalunya on ja s'han integrat als instituts, encara que en unes condicions d'equipament rudimentàries per la manca de previsió i de recursos. Pareix que enguany els nostres alumnes ja passaran als instituts.

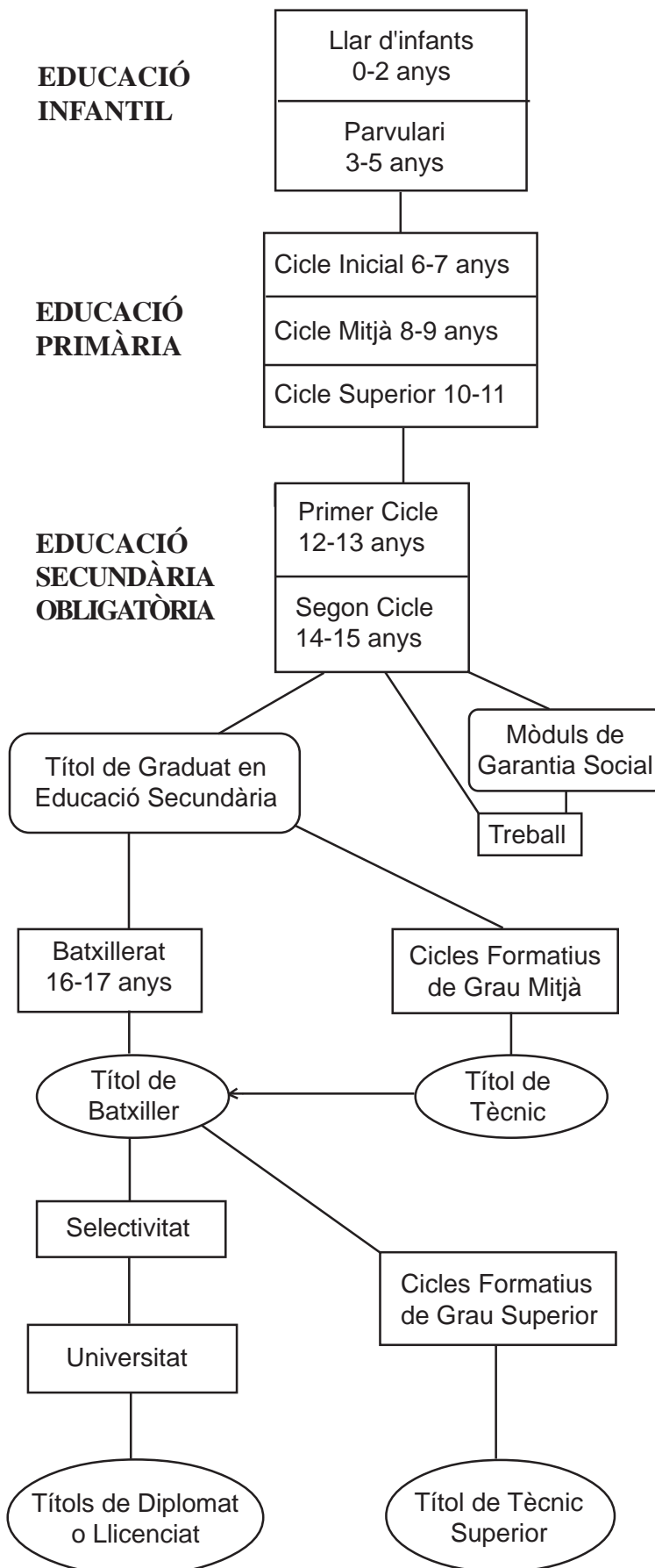
En teoria, la reforma retarda la decisió entre ciències o lletres fins els 16 anys, si bé facilita l'adopció d'un currículum (o conjunt de matèries que cadascú fa) diversificat que analitzarem en detall més tard.

Si es supera aquest ensenyament es rep el títol de Graduat en Secundària Obligatòria. Aquest títol és imprescindible per a seguir qualsevol altre ensenyament. Els alumnes que no el superen podran cursar mòduls de garantia social que, com el seu nom indica, estan destinats exclusivament a facilitar alguna formació molt elemental i manual per a què aquestes persones puguin fer un treball manipulatiu (com la jardineria o de menobre). Aquests mòduls els han d'organitzar les administracions locals, el que planteja a la nostra comarca, tota una sèrie d'interrogants afegits, ja que dependran, a més de la voluntat políti-

MONOGRÀFIC

Quadre núm. 1

ca, de les ajudes europees que puguin aconseguir-se ja que els nostres ajuntaments no estan per gaires alegries econòmiques.

Amb el títol a la mà els estudiants poden escollir entre fer un batxillerat o un cicle formatiu mitjà, el qual no té accés directe al cicle superior que requereix haver obtingut el títol de batxiller.

Un cop superat el Batxillerat (antics 3r. de BUP i COU), es pot accedir als cicles formatius superiors o (passant el Selectiu com sempre) a la Universitat.

Les notes

A primària ja sabem que només n'hi ha dos: l'NM (Necessita Millorar) i el PA (Progressa Adequadament) que vindrien a representar els populars suspès i aprovat.

A l'ESO les notes són Insuficient, Suficient, Bé, Notable i Excel·lent, i desapareixen la Matrícula d'Honor i el Molt Deficient, que alguns troben en falta perquè podia permetre diferenciar el que van justets del qui no fan res.

Al Batxillerat les puntuacions són numerals de l'u al deu sense decimals.

A Primària i a l'ESO es pot repetir un curs i al Batxillerat tots dos cursos, passant condicionalment de 1r a 2n amb dos assignatures pendents i havent de repetir tot el segon si se'n suspenen 3 (com abans amb el COU). Cal recordar que no hi ha recuperacions al setembre.

Els crèdits

Una de les característiques del nou sistema és que les matèries no estan organitzades per assignatures de durada anual, sinó que estan estructurades com a la universitat, en crèdits. Si a les universitats aquesta mesura de temps equival a 10 hores lectives, en el cas de secundària equival a 35 hores de classe. Cada matèria té un número de crèdits diferent segons el pes que els han donat els legisladors i cada institut els reparteix al llarg del cicle (no del curs) com creu més convenient en funció de les necessitats pedagògiques concretes dels alumnes i altres factors organitzatius.

Peruè es compregue, suposem l'assignatura de música que té assignats 2 crèdits per cicle (2 cursos) a l'ESO. L'institut pot fer-los els dos en dos trimestres (d'un mateix curs o no) a tres hores setmanals o bé durant els tres trimestres d'un curs a dues hores setmanals o a raó d'una hora setmanal durant tot el cicle. Són només tres exemples, però la ima-

Quadre núm. 2

Distribució dels crèdits a l'ESO

Àrea	1r Cicle	2n Cicle	Total
Llengües oficials	8	7	15
Llengüa estrangera	4	4	8
Ciències de la Naturalesa	4	4	8
Ciències Socials	4	4	8
Educació Física	4	4	8
Tecnologia	4	4	8
Matemàtiques	4	4	8
Educació Visual i Plàstica	2	2	4
Educació Musical	2	2	4
Variables	15	21	36
Síntesi	2	2	4
Tutoria	2	2	4
Religió (voluntària)	3	3	6

ginació -o les necessitats- d'un centre poden oferir-ne més. En qualsevol cas el resultat serà el mateix: 70 hores lectives per cicle. Clar que el temps per estudiar a casa, seguir l'evolució de l'alumne o assimilar la matèria no és el mateix, i això és un factor que s'ha de tenir en compte a l'hora de decidir-ho. Dins d'aquests crèdits n'hi ha de diverses classes, que expliquem dins dels apartats següents.

L'ESO

Vegeu quins són els continguts d'este ensenyament obligatori, però abans vegeu els tipus de crèdits a l'ESO.

Crèdits comuns: són els que despleguen els coneixements obligatoris d'una àrea. Normalment són d'una sola àrea però es pot decidir fer-los conjuntament entre dues àrees si convé.

Crèdits variables: Són optatius i els tria l'alumne (amb la participació i control dels professors i pares). N'hi ha de tres tipus amb tres finalitats concretes: d'ampliació, de reforç o d'iniciació. Els primers permeten als alumnes interessats aprofundir els seus coneixements en matèries del seu interès, especialment si ja saben cap on orientaran la seua vida professional. Els segons permeten disposar d'un temps per a repassar (o estudiar d'una altra manera) matèries que l'alumne hage suspès o porte molt justetes, amb la finalitat d'encarrilar-lo i permetre-li seguir els crèdits comuns amb normalitat. Els tercers expliquen matèries una mica fora del currículum obligatori o bé inicien tècniques concretes que, sobretot, donen a conèixer a l'alumne faenes que haurà de fer en un

futur. Resumint, evitar fracassos al batxillerat, que l'alumne conegue si allò l'interessa realment o potser tire cap a un altre camí.

Crèdits de síntesi: activitats que pretenen posar els alumnes en situacions que permeten comprovar si han assolit els objectius corresponents de totes les àrees, si pot ser amb activitats que els posen en contacte amb la vida real. Per exemple, pot servir un estudi monogràfic d'una població o en el cas de l'últim curs uns treballs sobre diferents eixides laborals (per exemple, treballs a partir de visites a fàbriques o explotacions ramaderes). Les matèries que cursen i el número de crèdits poden vore's al quadre 2.

A les hores de tutoria, a més de qüestions generals de funcionament i d'acció tutorial, també es treballen tècniques d'estudi. Pel que fa a les hores de religió, l'estat ha de facilitar l'assignatura en funció del culte demanat pels pares. Actualment hi ha convenis amb les religions catòlica, protestant, musulmana i

jueva, els òrgans competents de les quals són els que han d'aprovar els respectius currícula.

El Batxillerat

Hem dit que el nou batxillerat consta de dos cursos organitzats en crèdits dels que 20 són de matèries comunes, 2 de tutoria i 38 de currículum diversificat. Este darrer es divideix en matèries de modalitat (18/24 crèdits), optatives (12/18), a triar entre les tipificades per l'administració, les més específiques que puga oferir el centre o matèries d'altres modalitats: algú d'humanitats agafa dibuix tècnic, p. ex.) i treball de recerca (2).

Per accedir-hi cal tenir el títol d'ESO o, residualment, haver aprovat el 2n de BUP, tenir el títol de la vella FP-I o haver acabat els cursos comuns d'Arts Aplicades i Oficis Artístics.

Tots els canvis impliquen esforç d'acomodació i d'entendre nous conceptes. Caldrà familiaritzar-nos amb: itinerari, matèria, modalitat, opció... Cada modalitat inclou una sèrie de matèries, les quals ténen assignat un número de crèdits diferent.

Posarem un exemple: la **modalitat** d'humanitats i ciències socials inclou una **matèria** d'economia i organització d'empresa que té assignats 6 **crèdits** (a 35 hores = 210).

Hi ha quatre modalitats de batxillerat: el d'humanitats i ciències socials, el de ciències de la naturalesa i de la salut, el tecnològic i l'artístic.

Abans de matricular-se al Batxillerat cal tenir una mica pensat què es vol fer després. Segons el que es vulga estudiar després cal optar per unes modalitats o matèries determinades.

En el cas de la Universitat, s'ha de saber que hi ha cinc opcions de PAAU (Selectiu) que es corresponen amb les qua-

Quadre núm. 3

Modalitats del batxillerat

Opcions de PAAU

Tecnològic	—————	Científico-tècnica
Ciències de la Natura i de la Salut	—————	Ciències de la salut
Humanitats i ciències socials	—————	Ciències socials
	—————	Humanitats
Artístic	—————	Artística

tre modalitats de batxillerat segons el quadre 3 i que per a matricular-se en cada carrera s'exigeix haver passat una/es opció/ns determinada/es de Selectiu. Per exemple a Arquitectura només es pot accedir amb la PAAU científic-tècnica, a la carrera d'Humanitats es pot accedir amb les PAAU de Socials o d'Humanitats.

En el cas que, en acabar el batxillerat, es vulga fer un cicle formatiu de grau superior (CF3) no s'exigeix haver cursat una determinada modalitat però sí unes determinades matèries.

Per exemple, per cursar un CF3 d'informació i comercialització turístiques cal haver fet història de l'art i geografia. Si el CF3 és de gestió i organització d'empreses agropecuàries ens exigiran haver cursat biologia i ciències de la terra i del medi ambient. Per tant cal tenir la precaució de cursar eixes matèries si ja tenim clar el que volem fer.

Això és especialment important en instituts menuts com els nostres ja que, encara que ens puguen oferir dos o tres modalitats de batxillerat, no necessària-

ment ens oferiran totes les matèries de totes les modalitats, sinó uns determinats itineraris en funció del número de línies i professorat disponible. Encara que la selecció es fa generalment el més universal possible, s'ha de tenir eixa precaució perquè si volem fer un CFS determinat i al nostre institut no es fa eixa matèria (suposem electrotècnica o grec) haurem de buscar plaça en un altre, generalment més a la vora del mar, on sí es face eixa matèria.

El Selectiu

Contràriament al que s'havia especulat, la prova d'accés a la universitat és el que menys canvie. La prova del comentari de text s'inclou dins de les de valencià i castellà, que amb l'anglès i la història (o filosofia) constitueixen la primera prova. En una segona prova queden tres exàmens segons l'opció i matèries triades durant el segon curs de batxillerat.

Carles Ripollés

La Reforma Educativa

El curs vinent 1997-98 s'implantarà oficialment el segon curs d'E.S.O. i amb això s'acabarà l'E.G.B. i suposarà un canvi que afectarà no només els nivells de l'ensenyament sinó també a l'estructura dels centres.

Pel que afecte a Morella, el curs vinent tindrem un centre de Primària i un Institut d'Ensenyament Secundari (IES).

El centre de primària ocuparà el nou edifici de l'Alameda i comptarà amb 3 unitats d'Ensenyament Infantil de segon cicle (3-6 anys) i 6 unitats de primària. A més dels mestres tutors de cada nivell, hi haurà un especialista de música, un d'educació física i un d'anglès.

El centre disposa de menjador escolar per a 96 alumnes i atindrà prioritàriament els alumnes de transport escolar. Les places sobrants s'oferiran als alumnes del poble que vulguen gaudir d'aquest servei.

Els alumnes de primer cicle d'E.S.O. aniran a l'Institut que s'ubicarà a l'antic edifici de les Escoles Pies. Està previst en principi que per aquest cicle acudisquen a l'institut tot l'alumnat de la comarca. Hi haurà dos grups per cada nivell d'aquest cicle.

Per als alumnes de la comarca es disposarà del servei de transport i menjador gratuït per tractar-se de nivells d'ensenyament obligatori. Als alumnes dels pobles més llunyans se'ls oferirà el servei de residència també gratuït per al qual es disposa de l'Escola Llar de l'Alameda amb capacitat per a 56 places.

La creació de les noves rutes de transport escolar podria suposar el incloure com a autoritzat l'alumnat de la comarca que actualment està en BUP, amb la qual cosa gran part de l'alumnat que ara es quede a l'internat de dilluns a divendres, podria tornar a casa cada nit amb el

que això suposa a nivell familiar i econòmic. Caldrà fer un esforç de coordinació d'horaris entre els dos centres d'ensenyament per a que tot l'alumnat que ho necessite poguere gaudir d'aquest servei.

Això seria a grans trets el que suposarà l'aplicació del nou mapa escolar a la nostra comarca a nivell organitzatiu.

A nivell acadèmic la reforma suposa també un gran canvi. El nou sistema educatiu ha optat per un ensenyament més formatiu i tenint en compte les diferències individuals de l'alumnat i menys selectiu que l'anterior. Mentre els sistemes educatius formals tendeixen a donar prioritat a l'adquisició de coneixements, el nou model educatiu proposa ensenyar també procediments i actituds per desenvolupar valors positius en l'alumnat, és per això que una de les novetats del nou sistema està en els temes transversals que es tractaran des de totes les àrees. Aquests temes són: Educació Ambiental, Educació per al Consum, Educació per a la Salut, Educació per a la Igualtat d'Oportunitats dels Sexes, Educació Vial, Educació Moral i Cívica i Educació per a la Pau.

El nou sistema educatiu suposa també un gran canvi en la concepció de l'Avaluació que haurà de tindre en compte a més dels coneixements adquirits, l'actitud de l'alumnat, l'esforç, el treball en grup, etc...

En resum, el nou sistema tendeix a educar l'alumnat en el que segons l'UNESCO han de ser els quatre pilars fonamentals de l'Educació del futur, es a dir, **aprendre a conèixer, aprendre a fer, aprendre a viure junts i aprendre a ser.**

Esperem poder aconseguir-ho entre tots.

Claustre de professors del Col·legi Maredeu de Vallivana

Les paradoxes d'una reforma en perill

Les bones intencions de la reforma: un projecte educatiu per al segle XXI

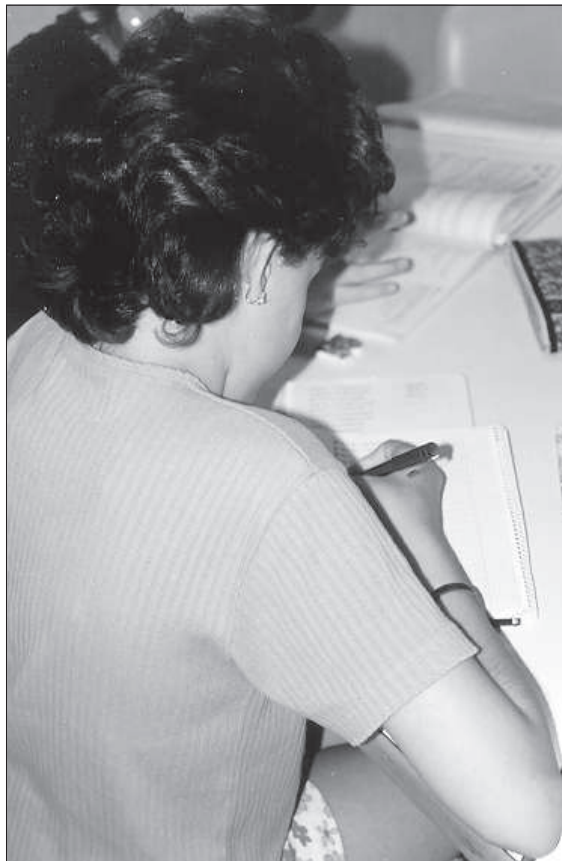
Preisem per a començar que la idea d'una reforma no pot rebutjar-se a priori. A les portes del segle XXI, sembla normal que la societat es qüestionona l'educació. Quins són els projectes innovadors per al segle que comença? El paper de l'escola és el de formar els alumnes perquè puguin adaptar-se a una realitat cultural i social poc previsible en les seues mutacions. En aquesta perspectiva, interrogar-se sobre els coneixements fonamentals que tots els alumnes haurien de dominar al final de l'escolaritat obligatòria, reinventar els programes d'ensenyament i repensar el paper del professorat en funció de les noves generacions que arriben a l'escola no és un luxe. És una necessitat. La preparació dels futurs adults per a l'exercici de la democràcia i per a la inserció en la vida econòmica i social ho exigeixen.

Les innovacions són necessàries en molts terrenys. Pot ignorar l'escola que vivim en la era de la comunicació? Quin ensenyament cal plantejar davant de les noves tecnologies? Per donar un exemple que no sorprendrà ningú però que esglaiaria una mica, penseu en el fet que, avui en dia, es calcula que un adolescent de 14 anys ha vist a la televisió més de 30.000 morts. Com organitzar una formació ètica davant dels valors contradictoris que vehicula la televisió? L'escola no és un oasi preservat de l'atur, la violència, la incertesa, la pèrdua de valors. L'escola tampoc és el remei en potència de tots aquests mals. L'escola, simplement, no pot ignorar els canvis de la societat.

La reforma educativa iniciada ara fa uns anys a l'Estat Espanyol suposava un projecte ambiciós per a culminar la transició política, per a adaptar el sistema educatiu a la democratització de l'ensenyament i per a respondre a les noves expectatives culturals, professionals i sociològiques obertes. Però més enllà de l'adaptació al nou paisatge polític i cultural, els autors de la reforma s'interrogaven sobre els programes escolars. Calia plantejar-se la legitimitat, la validesa, la pertinença i l'interès dels objectius i dels continguts de l'ensenyament per als propers anys.

Quan la utopia es confronta amb la realitat

Els primers anys de reflexió sobre el projecte de reforma van ser uns anys de gràcia. Es reconeixien oficialment els esforços d'innovació del professorat. S'estimulava la reflexió sobre les pràctiques educatives, sobre els aspectes més obsolets dels programes. S'analitzaven els problemes de l'ensenyament. S'iniciava un debat col·lectiu sobre la definició dels currículums escolars.

El projecte de reforma també va despertar inquietuds legítimes per part del professorat. Al costat de l'entusiasme d'alguns professors compromesos amb les innovacions, començaven també les crítiques i les resistències. Val a dir que, per a vendre i explicar la reforma, s'iniciava una etapa de promeses i d'eslògans atractius però tal vegada una mica imprudents. La definició purament teòrica dels coneixements, dels procediments i de les actituds dels nous currículums prenia un lloc més important en les discussions que l'observació i l'anàlisi de les pràctiques a partir de les noves propostes d'innovació.

No està prohibit somniar. Somniar és una cosa bona però no per això hem de tancar els ulls a la realitat. Resulta presumptuós que una reforma educativa de

qualsevol signe puga resoldre tots els problemes de l'ensenyament. Modificar les estructures i els programes escolars per a adaptar-les a les noves situacions és una necessitat. El contrari seria inquietant.

Tots els països europeus, independentment del signe polític dels seus governs, ho fan periòdicament. Tanmateix, la creació d'expectatives exagerades ha estat uns dels motius de manca de credibilitat de la reforma.

Passar del projecte a la pràctica comença a fer trontollar la reforma. Per una banda, una innovació que es volia pragmàtica i "ascendent" (consultar els professors, començar per innovacions locals i per l'experimentació dels nous currículums) comença a patir les imposicions de l'administració i de les decisions dels experts en produir dissenys curriculars.

Les condicions per a un canvi harmoniós són sempre delicades. En el cas de la reforma educativa el context no ha pogut ser pitjor. L'entrada en funcionament de la reforma coincideix amb un moment de restriccions econòmiques i de canvi de govern. Es parla de reforma educativa al mateix temps que tothom veu perillar l'escola pública.

L'ESO: un canvi estructural necessari

No es pot amagar que l'ESO (Ensenyament Secundari Obligatori) representa un canvi estructural que s'està generalitzant per tots els països europeus. L'objectiu és una escola per a tots fins els 16 anys. Es pot estar actualment seriosament en contra d'aquesta reforma? Es pot defensar avui en dia una escola obligatòria a dues velocitats? L'escola aconsegueix al mateix temps un paper de reproducció i de redistribució, aquest segon aspecte ha estat el resultat de combats progressistes en favor de la democratització dels estudis.

Els mitjans socioculturals, els orígens, les històries de vida diferents creen grans disparitats entre els alumnes. Una escola equitativa és aquella que tracta de donar les mateixes oportunitats a tots. Aquesta dimensió emancipadora -i no sols normativa o selectiva- no ha d'enganyar ningú. Consisteix a desenvolupar un sistema de formació que no re-

força les desigualtats socials existents. Tracta de corregir les desigualtats en la promoció escolar i social dels alumnes. Els mitjans econòmics dominants no les accepten més que en la mesura en què hi troben també un interès econòmic.

Els nous currículums plantegen quins són els objectius mínims que tots els alumnes haurien de dominar al final de l'escolaritat obligatòria. Es pretén conjugar simultàniament els canvis estructurals i didàctics per a limitar la selecció i la competició durant el període de l'escolaritat obligatòria. La crisi econòmica amb l'emergència de noves formes d'exclusió i d'inigualtat dóna una importància encara més gran a aquests objectius.

Quan es proposa una reforma valdria la pena de fer-ho a partir d'un balanç institucional. La tasca és molt difícil. La crisi econòmica i l'explosió dels models familiars i de tota mena de lligams socials fan que la població escolar actual siga problemàtica no sols a les zones urbanes sinó també a moltes zones rurals. Els professors ho saben. És normal que estiguen inquiets si les mesures econòmiques, d'organització, i d'acompanyament no són suficients. Els professors exigeixen que es done a l'escola pública els mitjans i les condicions per a transformar-la i millorar la qualitat de l'ensenyament.

Per altra banda, desenvolupar la concertació entre els equips pedagògics implica una bona entesa entre els professors d'un centre, la qual cosa no sempre és fàcil d'obtenir.

L'alumne actor dels seus aprenentatges

Un programa escolar és una llista de continguts d'ensenyament. La reforma proposa una concepció diferent. No es tracta de parlar únicament dels contin-

guts a transmetre sinó de precisar les experiències de vida necessàries per a construir els coneixements, les habilitats i les actituds necessàries per a la vida social.

La construcció del coneixement no pot resultar de la simple còpia del món exterior. Tampoc pot explicar-se com el simple resultat de l'herència genètica rebuda dels pares. Aprendre és transformar els nostres coneixements en funció del que ja sabem, incorporant als esquemes anteriors els esdeveniments i les relacions noves que arribem a crear.

En lloc de centrar l'ensenyament en la transmissió del saber i la memorització, la reforma dóna molta importància a l'activitat de l'alumne considerat com l'actor dels seus aprenentatges. Es posa la qüestió de com fer-lo accedir a una autonomia més gran i a una mobilitat intel·lectual. Dos i dos seran sempre quatre però serà l'alumne el que ho haurà de descobrir i no el mestre el que ho haurà d'inculcar amb fòrmules verbalistes.

El constructivisme es pot considerar com un procediment metodològic destinat a conduir l'alumne a generar conceptes i idees després d'haver-li fet prendre consciència de les regles lògiques i científiques elementals. L'alumne ha de descobrir per ell mateix les regularitats i les irregularitats de l'entorn físic i sociopolític.

Aquest centrament en l'alumne, ha fet que alguns autors dels dissenys curriculars ignoren les exigències i les característiques de les disciplines escolars i de les situacions de l'aula. En aquesta situació, la interacció mestre-alumnes en funció d'un contingut d'aprenentatge particular és fonamental per al desenvolupament de nous sabers. No es pot considerar l'alumne com l'actor solitari dels seus aprenentatges i oblidar el paper de les intervencions del professorat i les interaccions a l'aula.

És possible aplicar sistemàticament una pedagogia constructivista? Es poden redescobrir els sabers acumulats per una disciplina científica en un any escolar prenent en consideració les diferències entre els alumnes? En lloc de menysprear sistemàticament l'ensenyament tradicional, caldria distingir aquells aspectes positius i negatius. Negativa era la pedanteria, la repetició infinita, la visió caricatural de les disciplines presentades pels manuals, i sobretot la violència moral, els cops, els càstigs i tot allò que fractura la dignitat de l'alumne. Positiva l'ambició que l'alumne aprenga tots els dies alguna cosa de la qual pugua sentir-se orgullós, l'exigència de la repetició en formes diferents fins a obtenir un progrés, una habilitat. Positiva, l'autoritat que permet de realitzar col·lectivament un projecte. Positiva l'adquisició d'una matèria comuna per a tots els alumnes.

Descentralització?

En els estats petits i mitjans d'Europa domina la lògica del petit. Les veritables innovacions educatives venen de baix i responen a les necessitats específiques del terreny. El nou sistema polític autònom dona la possibilitat de respondre de manera descentralitzada als problemes educatius. El País Valencià, com Catalunya, Navarra o Euskadi disposen de competències educatives i poden prendre decisions diferents en relació a la reforma.

Curiosament, malgrat els esforços descentralitzadors, les velles tendències centralistes continuen dominant: els nous dissenys curriculars són pràcticament idèntics a tota Espanya. Només la llengua i alguns continguts de ciències humanes (geografia, història, ètica) són tractats de manera diferent.

Joaquim Dolz